

Kalajoki-Kannus-Kokkola 2012

Mökkiperän-Pahkamaan, Uusi-Someron ja Mutkalammin tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo 18.2.2013

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Sisällysluettelo

	s.
1. Perustiedot.....	2
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	2
3. Tulokset.....	4
4. Yleiskartat.....	5
5. Kohdeluettelo.....	9
6. Kohdekuvaukset.....	10
7. Aineistoluettelo.....	34

Kansikuva: Hiekkadyynikenttää Kalajoen Ketunhietojen kivi-kautisen asuinpaikan lähistöllä.

1. Perustiedot

Inventointialue: Mökkiperän-Pahkamaan, Uusi-Someron ja Mutkalammin tuulivoimapuiston osayleiskaava

Työaika: Kenttätyöaika 13.11.-23.11.2012, yht. 7 kenttätyöpäivää

Peruskartat: 234203, 241310 Mutkalampi, 243101 Pahkamaa, 243102 Typpö

Korkeus: n. 40-87,5 m mpy

Aiemmat tutkimukset:

1980 Hangaskangas, Markus Hiekkänen (inventointi)

1980 Lautakodankangas, Markus Hiekkänen (inventointi)

1980 Linnankangas, Markus Hiekkänen (inventointi)

1980 Vääräniitynmäki, Markus Hiekkänen (inventointi)

1984 Heinistöngangas, Helena Taskinen (tarkastus)

1989 Ketunhiedat, Markku Torvinen (tarkastus)

1990 Ketunhiedat, Päivi Kankkunen (koekaivaus)

1992 Ketunhiedat, Mika Sarkkinen (inventointi)

1992 Ketunhiedat, Markku Torvinen ja Markku Mäki vuoti (tarkastus)

1992 Ymmyrkäiskangas, Mika Sarkkinen (inventointi)

1994 Linnankangas, Erkki Salminen (tarkastus)

2005 Lautakodankangas, Lautakodankangas 2 ja Linnankangas, Hans-Peter Schulz

2011 Alavainio, Skantsi Lauri ja Järvelä Pirkko (tarkastus)

Hangaskangas, Lautakodankangas, Lautakodankangas 2, Linnankangas ja Vääräniitynmäki, Jari Okkonen

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Kalajoelle ja Kannukseen ollaan suunnitelmassa tuulivoimapuiston perustamista. Tähän liittyen toteutettiin myöhäissyksyllä 2012 puiston kaavan arkeologinen maastoinventointi. Alueen pohjoisosasta tunnettiin entuudestaan useita muinaisjäännöskohteita, joissa on Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalle tyypillisiä kivistä rakenteita. Yksi niistä on Hangaskankaan jätinkirkko, jonka tuntumassa sijaitsee myös asuinpaikka.¹ Lisäksi tunnettiin kaksi muuta kivistä asuinpaikkaa, joissa Kalajoen Ketunhietojen kohteessa on suoritettu vuonna 1990 kaivaustutkimuksia, löytöinä saatiin mm. Pöljän-tyypin keramiikkaa. Inventointeja ja tarkastuksia alueen kohteisiin on tehty 1980-luvun alusta lähtien² (yleiskartat s. 5-6).

Kartta 1. Kohdealueen sijainti.

¹ Okkonen Jari, Jättiläisen hautoja ja hirveitä kiviröykkiöitä – Pohjanmaan muinaisten kivistä rakennelmien arkeologiaa. Acta Universitatis Ouluensis Humaniora. B 52. 2003. S. Kuva 12 sivulla 29, s. 104 ja kohdekuva; liite CD-rom.

² Museoviraston kulttuuriympäristön rekisteriportaali,

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Esiselvitys

Alueen kuvaus

Inventointialue sijaitsee Kalajoen ja Kannuksen välisellä alueella n. 20 km Kannuksesta koilliseen. Alue on korkeudella n. 40-87,5 m mpy. Eteläosassa olevat korkeimmat alueet ovat kohonneet merestä Litorina-vaiheessa n. 7400-7300 cal BP ja matalimmat alueet pohjoisessa kivikauden lopussa n. 4000 cal BP.³ Pohjoisosassa esiintyy hiekkavyöhykkeitä, pohjoisimmassa osassa myös laajempia kumpuilevia hiekkadyynikenttiä, joilla pintakasvillisuus on ohut ja paikoin puuttuu. Keski- ja eteläosassa on kivikkoisia ja louhikkoisia mäkiä, paikoin mäkiä kiertää yhtenäiset louhikot. Laajempia avorakkoja ei ole. Pohjoisosassa sijaitsee kolme pientä järveä, jotka ovat osin tai kokonaan suo/turverantaisia. Hankealueen tuntumassa kaakkoisosassa virtaa Kalajoen sivuhaara Vääräjoki ja tätä pienempi virta Pöntiönjoki alueen luoteisosan tuntumassa. Alue on asumaton, mutta hankealueen reunamille sijoittuu kyläasutusta.

Esihistorialliset kohteet

Alueen pohjoisosassa sijaitsevat Hangaskankaan jätinkirkko ja viisi muuta kohdetta, joissa on kivirakenteita. Sijaintikorkeuden perusteella kohteet voidaan ajoittaa Pöljän-Kierikkikeramiikan vaiheeseen aikaan n. 5800-5000 cal BP. Kaivaustutkimuksia on suoritettu Kalajoen Ketunhietojen asuinpaikalla vuonna 1990. Merkittävin löytö oli asbestisekoitteinen Pöljän-keramiikka. Kaivauksin tutkitusta asuinpaikasta n. 100 m luoteeseen ja 200 länteen on myös löytynyt merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta. Jätinkirkko ja sen lähialueella sijaitsevat kohteet viittaavat kivikauden loppupuolen keskusalueeseen. Inventointialueen keski- ja eteläosasta ei tunnettu entuudestaan esihistoriallisia muinaisjäänneksiä. Hankealueen eteläpuolelle on merkitty peruskartalle "lapinraunio", jonka luonteesta ei ole tarkempaa tietoa. Sen läheisyydessä sijaitsee tervahauta.

Historialliset kohteet

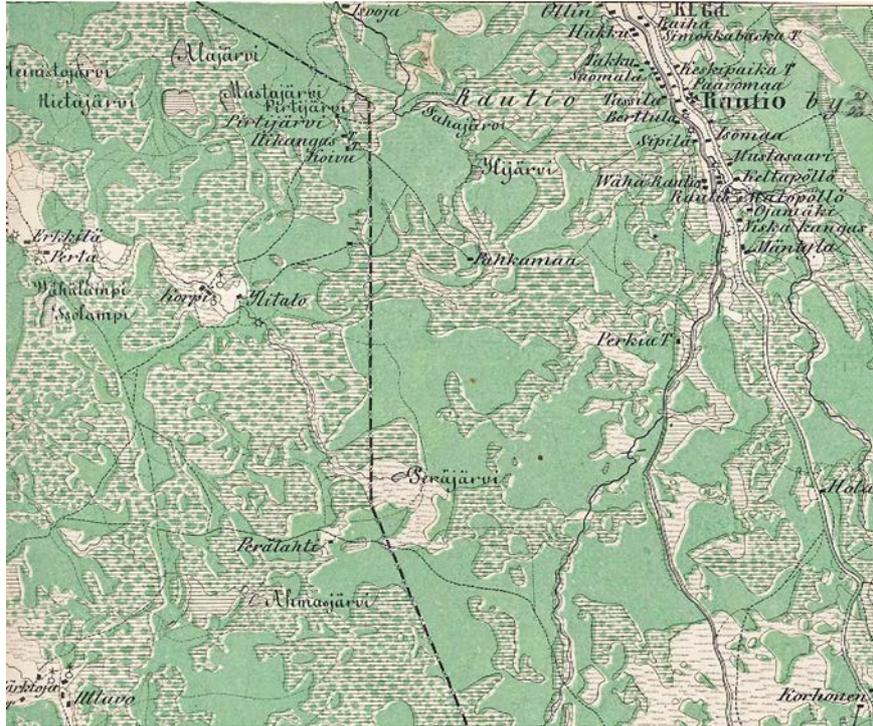
Hankealueen pohjoisosasta oli entuudestaan tiedossa Alavainion rakennuksen kivijalka, jonka ei ole arveltu liittyvän 1700-luvun puoltaväliä vanhempaan asutukseen. Paikalla on havaittu muitakin rakenteita. Noin 700 m kohteesta itäkoilliseen on peruskartalle merkitty muinaisjäänne merkillä "rautasulatto". Tämän ajoituksesta tai luonteesta ei ole tarkempaa tietoa. Kohde sijaitsee hankealueen ulkopuolella. Tunnetut kohteet ja kylien läheisyys mahdollistivat uusien elinkeinohistoriallisten muinaisjäänne löytymisen, viitteitä tästä ovat myös lukuisat tervahaudat.

Mutkalammin kylän varhaisin asutus on mahdollisesti peräisin jo 1400-luvulta. Kalajoen puolella Vääräjoen varren varhaisin asutus on syntynyt myös viimeistään tuolloin.⁴ Kirjallisuustiedoista ja käytetystä historiallisesta karttamateriaalista ei löytynyt tietoja isoajakoa vanhemmista asutushistoriallisista kohteista.⁵

3 Schulz Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

4 Suur-Lohtajan historia I. 1957. S. 33, Suur-Kalajoen historia I. 1956 ja Lestijokilaakson asutushistoria. CD-rom. Lestijärven kunta 2003. Julkaisematon.

5 www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/search, Kalmbergin kartasto, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24249/2342%2003.%2006%20kannus.jpg>

Kartta 2. Ote vuodelta 1865 peräisin olevasta Kalmbergin kartastosta, jossa kuvattuna kohdealuetta, http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_6903

Kenttätyömenetelmät

Maastoinventoinnissa tarkastettiin tuulivoimaloiden paikkoja ja niiden lähiympäristöä tarkemmin siellä, mistä maaperän ja entuudestaan tunnettujen löytöjen perusteella saattoi olettaa löytyvän uusia muinaisjäännöksiä. Havainnot perustuvat pääosin pintapuoliseen tarkasteluun. Joillakin lupaavilla paikoilla tehtiin lapionpistoja.

3. Tulokset

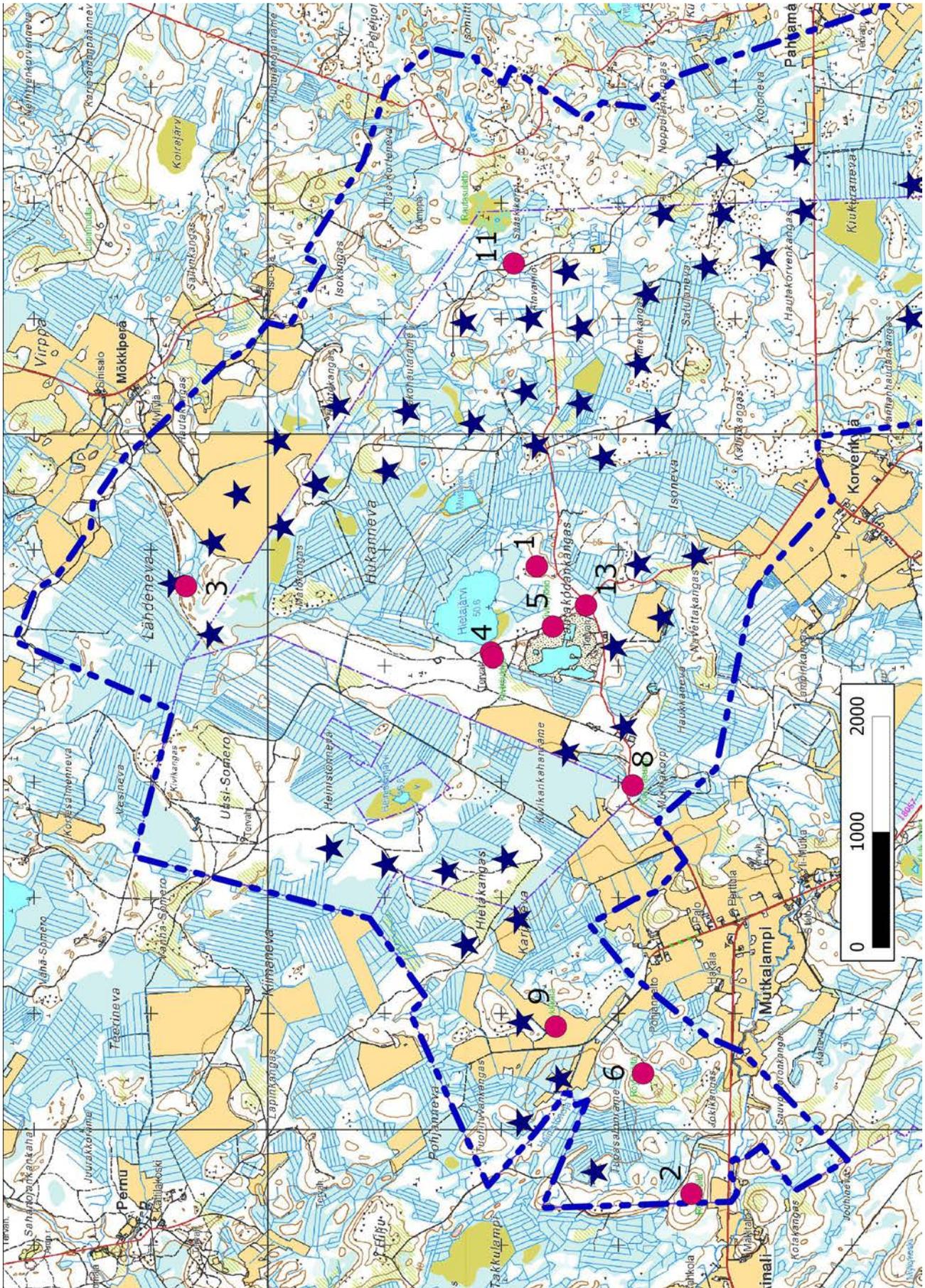
Inventoinnissa löytyi kaksi uutta kivirakennekohdetta, joista Mustolanhaudan rakenteet ovat kivikaudelle tyypillisiä. Kohteet sijaitsevat kampakeraamisen ajan alun merenrantakorkeudella. Entuudestaan tunnetusta Alavainion historiallisen ajan kohteesta kartoitettiin uusia rakenteita. Historiallisen ajan uusia löytöjä ovat kaksi tervahautaa sekä kiukaan pohja.

Suunnitelmien toteutuessa Ketunhietojen Pöljän-vaiheeseen ajoittuva asuinpaikka tulisi vaarantumaan. Mahdollisesti vaarantuisivat kohteet Alavainio, Lautakodankangas 3, Mustolanhauda 2 sekä Ymmyrkäiskangas. Inventointi keskittyi suunnitelluille tuulivoimaloiden paikoille sekä huoltoteille, ja aluetta ei ole pääsääntöisesti inventoitu siellä, minne ei ole suunnitteilla rakentamista. Kohdealueella on siten vielä arkeologista potentiaalia.

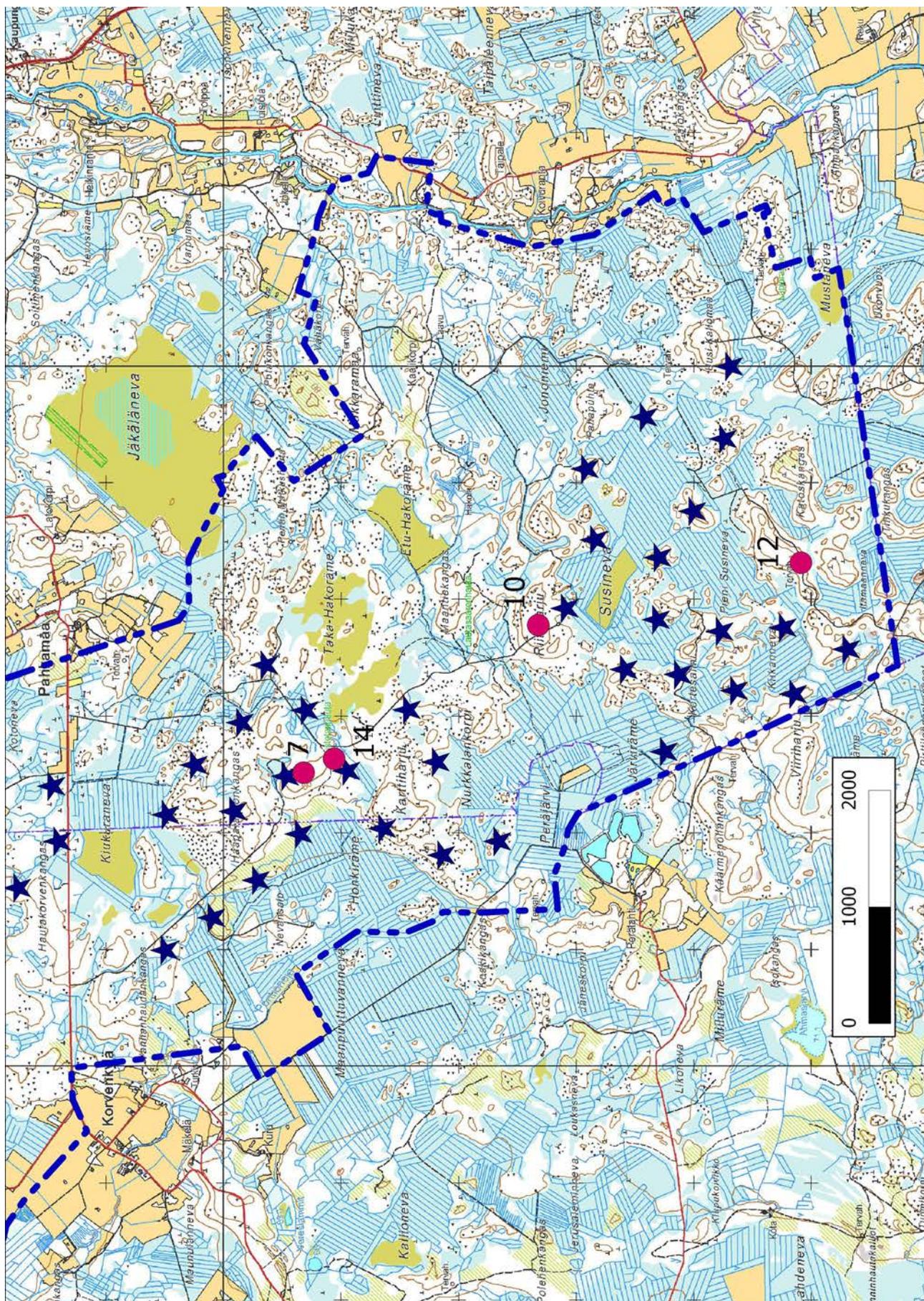
Joan Jäspalo

Lestijärvellä 18.2.2013

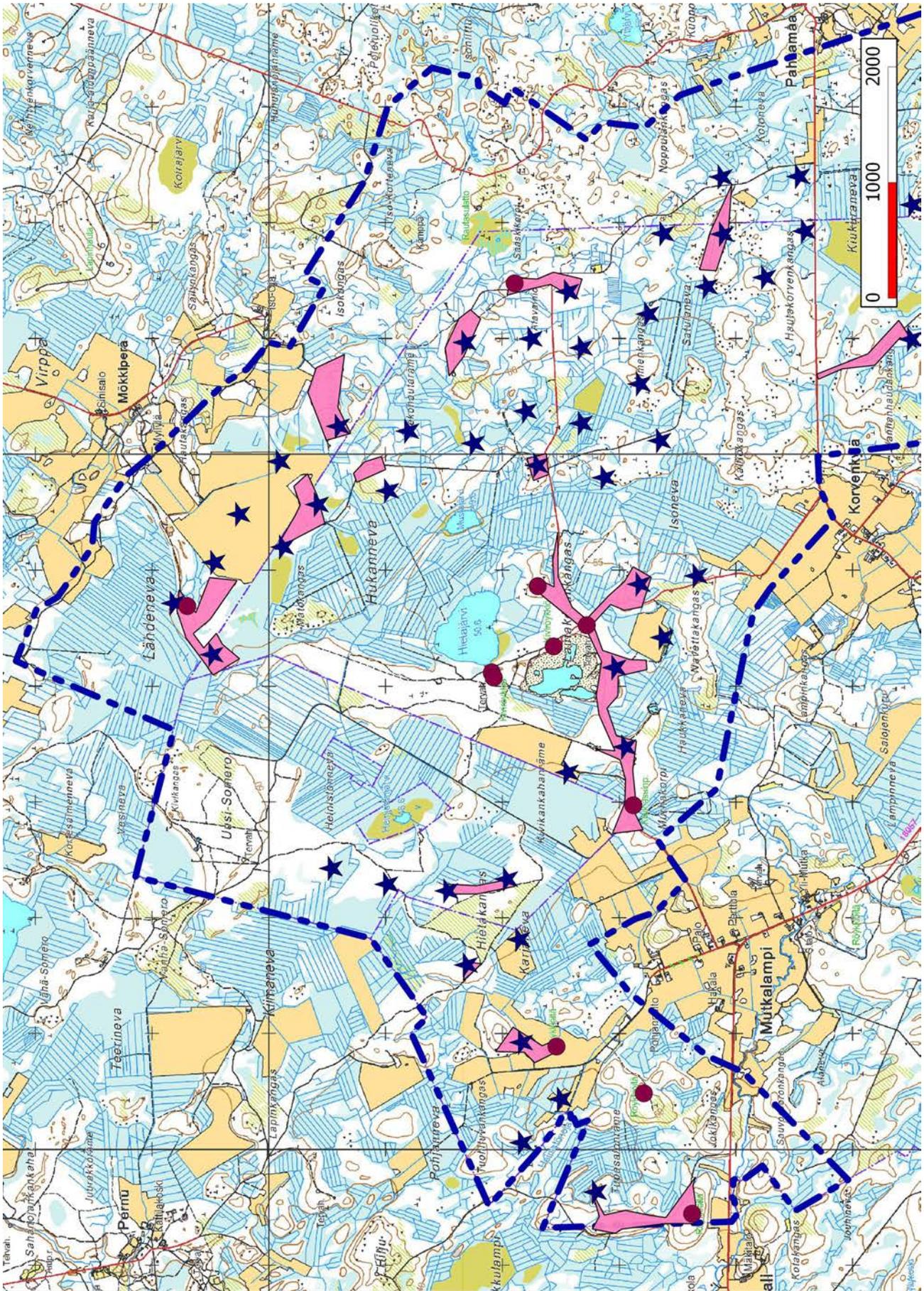
4. Yleiskartat

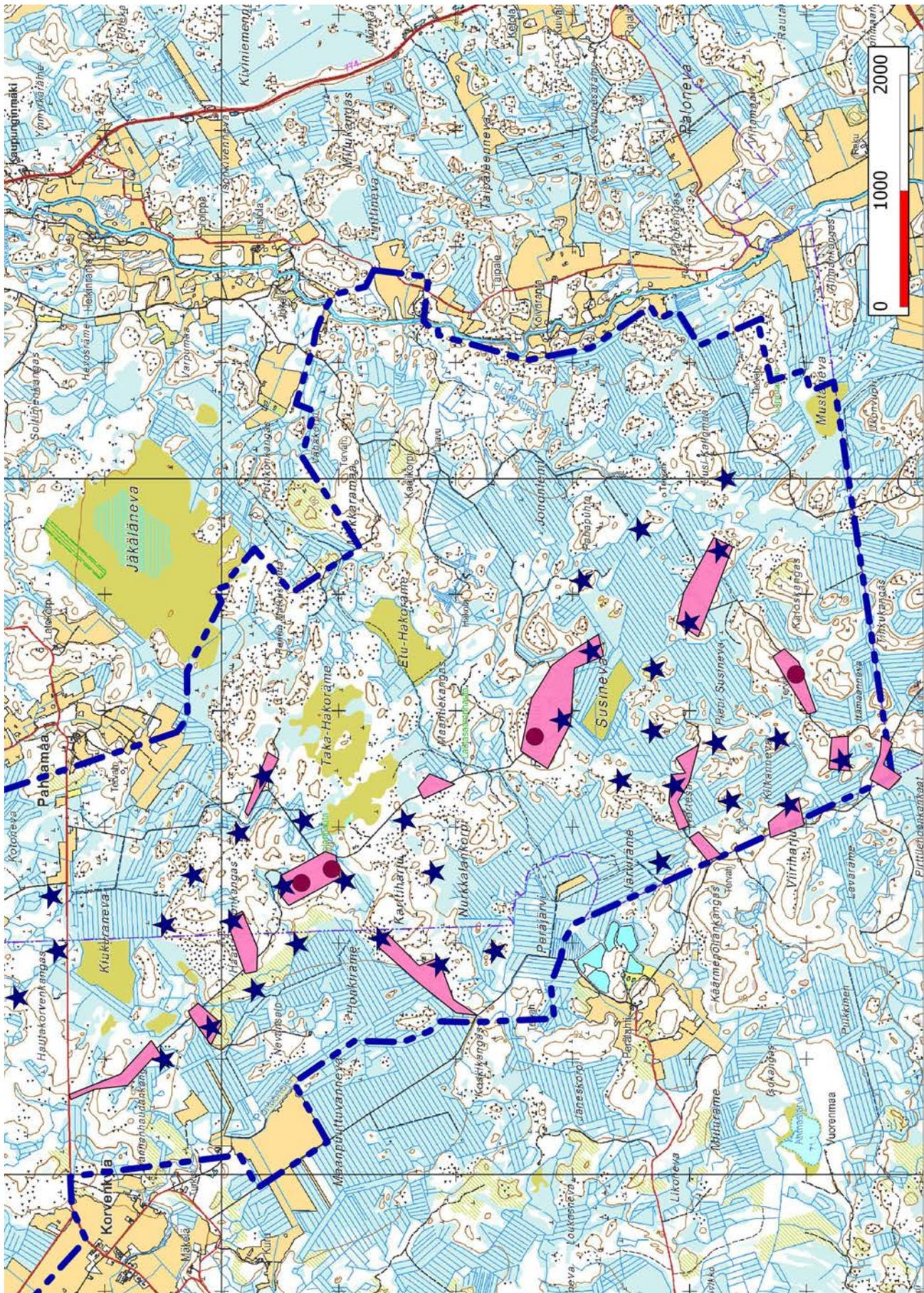
Kartta 3. Suunnittelualan pohjoisosa. Tuulivoimala; tähti. Muinaisjäännöskohteet merkitty punaisilla pisteillä.

Kartta 4. Suunnittelualan eteläosa. Tuulivoimala; tähti. Muinaisjäännöskohteet merkitty punaisilla pisteillä.

Kartta 5. Inventoidut alueet, pohjoisosa.

Kartta 6. Inventoidut alueet, eteläosa.

5. Kohdeluettelo

Kivikautiset muinaisjäännökset

s.

1. HANGASKANGAS jätinkirkko.....	10
2. HEINISTÖNKANGAS röykkiö.....	12
3. KETUNHIEDAT asuinpaikka.....	13
4. LAUTAKODANKANGAS asuinpaikka.....	15
5. LAUTAKODANKANGAS 2 asuinpaikka (uusi kohde).....	17
6. LINNAKANGAS kivirakenteita.....	18
7. MUSTOLANHAUTA kivirakenteita (uusi kohde).....	20
8. YMMYRÄISKANGAS asuinpaikka.....	22
9. VÄÄRÄNIITYNMÄKI röykkiö.....	24

Ajoittamattomat muinaisjäännökset

10. RIITAHARJU rakkakuoppia (uusi kohde).....	25
---	----

Historialliset muinaisjäännökset

11. ALAVAINIO rakennustenperustuksia ja viljelyröykkiöitä.....	26
12. ITÄMAA tervahauta (uusi kohde).....	29
13. LAUTAKODANKANGAS 3 kiukaan pohja ja tervahauta (uusi kohde).....	30
14. MUSTOLANHAUTA 2 tervahautoja (uusi kohde).....	32

6. Kohdekuvaukset

Kivikautiset muinaisjäänökset

1. HANGASKANGAS

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	217010019
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjäänös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	kivirakenteet
<i>Ajoitus yleinen:</i>	jätinkirkot
<i>Ajoitus tarkka:</i>	kivikautinen
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	1
	1

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 19 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-24-2

<i>Koordinaatit:</i>	P (YKJ): 7110676 I (YKJ): 3354974
	Z n. 55-60 m mpy

koord.selite: GPS-mittaus, jätinkirkon vallin pohjoisin reuna

rajaus:

	(kkj 3)
R1	P (YKJ): 7107140 I (YKJ): 3355065
R2	P (YKJ): 7110600 I (YKJ): 3355053
R3	P (YKJ): 7110620 I (YKJ): 3354918
R4	P (YKJ): 7110711 I (YKJ): 3354921
R5	P (YKJ): 7110724 I (YKJ): 3355010

Aiemmat tutkimukset: 1980 Markus Hiekkanen inventointi
Jari Okkonen

Inventointimenetelmät: pintahavainnointi

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylästä n. 3,5 km koilliseen Järventien varrella, n. 100-200 m tiestä pohjoiseen rämeiden ympäröimän kivikkoisen mäen laella ja sen koillisrinteessä.

Kuvaus: Kohteen jätinkirkko on U:n muotoinen I. se on toisesta päästään avoin. Koilliseen viettävällä hiekkaisella äestetyllä rinteellä on havaittu asuinpaikkapinta, jossa esiintyi palaneita kiviä ja kooltaan vaihtelevaa kvartsiainesta n. 80 x 50 m laajalla alueella. Asuinpaikkapinnan on arveltu rajautuvan yläreunastaan kankaan kivisempään lakeen ja alaosaan suohon.⁶

2012: Kohteelle tehtiin pikainen käynti ja todettiin jätinkirkon olevan ennallaan. Kankaan lakea ei käyty tarkemmin läpi.

Jätinkirkkoja on esitetty mm. hylkeenlihan kylmävarastoiksi, asuinrakennusten perustuksiksi tai puolustusvarustuksiksi. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan jätinkirkkoja on suunnattu tähtitieteellisesti merkittävien auringonnousujen ja -laskujen mukaan.⁷

⁶ Okkonen, kuva 12 sivulla 29 ja teoksen liite CD-rom, kohdekuvaus Kannus Hangaskangas, s. 5-7.

⁷ <http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0905/0905.2035>, Marianne Ridderstadt ja Jari Okkonen.

Ehdotus suoja-alueeksi: Jätinkirkon koillispuolinen raja asuinpaikkapinnan alueella on arvioitu aikaisempien tietojen perusteella eikä perustu tässä inventoinnissa tehtyihin maastohavaintoihin. Asuinpaikka voi ylittää pohjoisessa rinteessä alemmas tässä rajatusta alueesta. Kohteen eteläpuolelle on sijoitettu nykyisen tien kohdalle mahdollinen parannettava pääsytie. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 850 m kohteesta etelään. Kohde ei vaaranna hankkeen toteutussa.

Kuva 1. Jätinkirkon vallirakennetta.

Kartta 7. Hangaskankaan kohteen raja, jätinkirkon valli merkitty skemaattisesti, tähti; tuulivoimala.

2. HEINISTÖNKANGAS

Mj-rekisteri:	217010025
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	kivirakenteet
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	röykkiöt
<i>Ajoitus yleinen:</i>	ajoittamaton
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	241310 Mutkalampi
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 16,5 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-6-47
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7106374 I: 349443 P (YKJ): 7109352 I (YKJ): 3349554 Z n. 52,50 m mpy
<i>koord.selite:</i>	GPS-mittaus
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	1984 Helena Taskinen tarkastus
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi

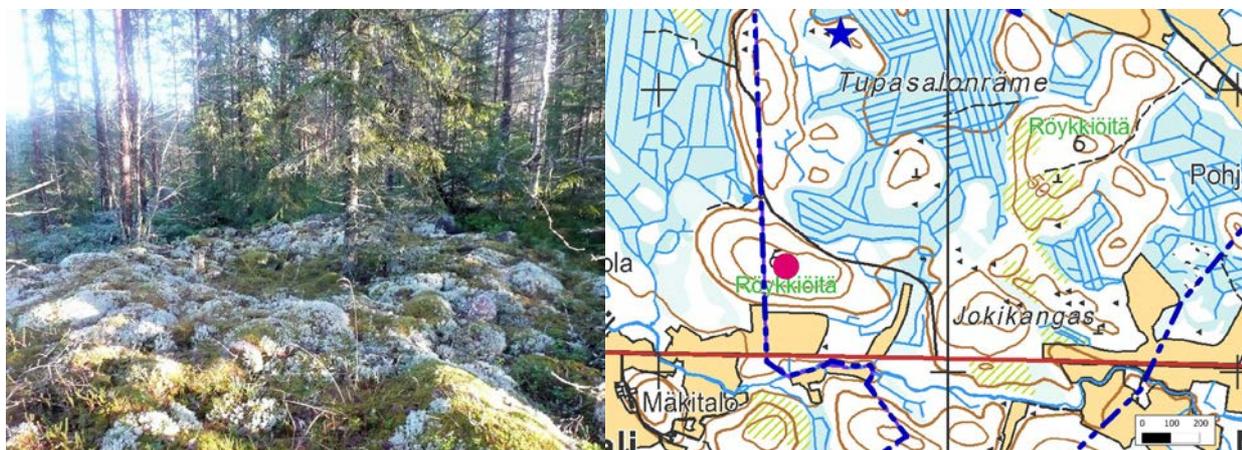
Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä Kannuksen ja Kalajoen rajalla, Mutkalammin-tiestä 300 m pohjoiseen noin 700 m pitkän itä-länsisuuntaisen mäen laella. Maasto on kivikkoista, korkein kohta on louhikkoinen. Alueella kasvaa nuorta mäntymetsää.

Kuvaus:

1984: "Itä-länsisuuntaisen harjun laella on 3 röykkiötä. Röykkiöiden koot ovat: 1) 6 x 5,8 m, korkeus 40-50 cm, 2) läpimitta 4 m, korkeus noin 40 cm, 3) läpimitta 4 m, korkeus noin 30 cm. Röykkiöissä 1 ja 2 on keskellä laajahko kaiveltu kuoppa, kolmas on tasainen."⁸

2012: Paikalla havaittiin yksi n. 5,5 m halkaisijaltaan ja n. 40 cm korkeudeltaan oleva röykkiö. Keskellä on iso kuoppa. Pinnalla kasvaa jäkälää ja sammalta. Kartalle merkityn muinaisjännösmerkin kohdalla on luontaista kivikkoa, missä ei tunnistettu röykkiötä tai muita rakenteita. Korkeimman kohdan pohjoispuolella on suoritettu metsänaurausta. Mäen pohjoispuolelle nykyisen metsätien kohdalle sijoittuu mahdollinen tuulivoimapuiston huoltotie, ja pohjoisrinne sekä tienreunamat inventoitiin tarkemmin.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 850 metrin etäisyydelle pohjoiskoilliseen. Kohde ei vaarannu hankkeen toteutuessa.

Kuva 2. Röykkiö kuvattuna kaakosta.

Kartta 8. Heinistönkankaan röykkiö.

8 Kuvailutiedot, <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

3. KETUNHIEDAT

Mj-rekisteri:	208010021
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	ei määritelty
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kivikautinen
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	243102 Typpö
<i>Etäisyystieto:</i>	Kalajoen kirkosta noin 18,5 km eteläkaakkoon
<i>Tila:</i>	208-409-18-14
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7110703 I: 354690 P (YKJ): 7113681 I (YKJ): 3354803 Z n. 52,00-55,00 m mpy
<i>koord.selite:</i>	Museoviraston rekisteriportaalin mukaan
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	1989 Markku Torvinen tarkastus 1990 Päivi Kankkunen koekaivaus 1992 Mika Sarkkinen inventointi 1992 Markku Torvinen ja Markku Mäki vuoti tarkastus
<i>Aiemmat löydöt:</i>	KM 26085 Asuinpaikkalöytö KM 36874:1-3 Asuinpaikkalöytöjä KM 36928:1-3 Asuinpaikkalöytöjä
<i>Inventointilöydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi

Maastotiedot: Kohde sijaitsee Kalajoen Mökkiperän lounaispuolella lähellä Kalajoen ja Kannuksen rajaa. Alue on rämeiden ympäröimää hiekkadyynikenttää, itä-kaakkoispuolella on laaja suopelto. Puusto on nuorta mäntymetsää.

Kuvaus:

1984: "Paikalta on löydetty kvartsiesineitä ja -iskoksia sekä asbestisekoitteista ns. Pöljän keramiikkaa (KM 26085:1-95). Kysymyksessä on kivikauden lopulle ajoittuva asuinpaikka, joka on aikoinaan sijainnut meren rannalla."⁹

2012: Koekaivauksin tutkitulla asuinpaikan alueella on n. 50 m halkaisijaltaan oleva hiekkakuoppa, jonka leikkauksessa havaittiin kvartseja, kuopan länsireunalla punaista palanutta maata ja pohjoisreunalla palaneita kiviä. Kvartseja esiintyy myös hiekkakuopan pohjoispuolisella metsätiellä, idässä rämeen reunaan asti. Kvartsit jätettiin paikoilleen. Asuinpaikasta länteen jatkuvan metsätien reunoilta avonaisista maanpinnan kohdista tai hiekkakuopan lounais- ja eteläpuolisten alueiden tarkastuksessa ei löydetty maanpinnalla havaittavia merkkejä esihistoriasta. Hiekkakuopasta vajaan 100 metrin etäisyydeltä luoteesta ja 200 metrin etäisyydeltä lännestä on myös tehty havaintoja esihistoriallisesta toiminnasta.

Noin 500 m kohteesta lounaaseen on rämeen reunalla kaksi asumuspainannetta muistuttavaa muodostelmaa. Niiden reunoille ja keskelle kaivetuissa koekuopissa todettiin häiriintymättömät maannokset. Kysymys on luontaisista veden aikaansaamista painaumista, joita esiintyy yleisesti tämäntyyppisissä hiekkadyyneissä. Noin 1,3 km kaakkoon löytyi rämeen ja suopellon reunasta yksi kvartsi-iskos, joka tulkittiin geofaktiksi. Maasto siellä on myös

9 Kuvailutiedot, <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

kumpuilevaa hiekkadyynikenttää. Metsänaurausta oli tehty laajalti ja pintahavainnointiin oli hyvät mahdollisuudet. Alue käytiin kattavasti läpi, mutta havaintoja esihistoriasta ei saatu.

Ehdotus suoja-alueeksi: Kohteesta voi olla löydettävissä maanpinnan alapuolisia jäänteitä esihistoriallisesta asutuksesta aikaisempien löytöpaikkojen välisiltä metsäisiltä alueilta. Mahdollisten uusien löytöjen paikantaminen vaatisi systemaattista koekuopitusta. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 50 metrin etäisyydelle pohjoiskoilliseen. Kohde vaarantuisi hankkeen toteutuessa.

Kuva 3. Ketunhietojen asuinpaikan aluetta hiekkakuopan ympäristössä. Metsätien pinnassa esiintyy kvartseja. Kuva idästä.

Kartta 9. Ketunhietojen asuinpaikka-aluiden rajausta punaisella,¹⁰ vihr.kolmio; muu inventointihavainto (painaumia hiekkadyynissä), tähti; tuulivoimala.

¹⁰ Kohteen rajausta aiemman rajauksen mukaan,

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

4. LAUTAKODANKANGAS

Mj-rekisteri:	217010018
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	ei määritelty
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kivikautinen
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	5
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahlkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 19 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-2-6
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7108092 I: 354114 P (YKJ): 7111069 I (YKJ): 3354227 Z n. 50-55 m mpy
<i>koord.selite:</i>	Museoviraston rekisteriportaalin mukaan
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	1980 Markus Hiekkänen inventointi Jari Okkonen 2005 Hans-Peter Schulz
<i>Inventointimenetelmät:</i>	ei tarkastettu

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä, Järventieltä Hietajärvelle johtavan metsätien varrella, Hietajärven lounaisrannalla kivikkoisella harjanteella.

Kuvaus:

1980: "Kankaalla pitkällä harjulla on yhteensä 6 rökkiöitä. Rökkiöistä viisi on harjun luoteispäässä pohjois-etelä -suuntaisessa rivissä koilliseen viettävällä rinteellä. Kooltaan ne ovat 5x5, 8x8, 7x6, 5x5 ja 5x5 m. Kaikkia rökkiöitä on kaiveltu, osaa pohjaan saakka. Näistä noin 400 m kaakkoon sijaitsee yksittäinen rökkiö, jonka koko on noin 4x4 m. Sekin on keskeltä kaiveltu. Viimeksimainittu sijaitsee lähellä TVL:n sorakuoppaa."¹¹

Paikalla sijaitsee kivisen harjanteen laella rivissä neljä n. 4,5-7,5 m halkaisijaltaan olevaa asuinpaikkavallia ja n. 7 x 5 m laaja ja n. 30 cm korkea rökkiö. Järven lounaisrannalla hiekkaisella tasanteella on havaittu palaneita kiviä ja kvartseja noin 20 x 10 m laajalla alueella.¹²

2012: Lähistölle ei ole suunnitteilla tuulivoimaloita. Kohdetta ei tarkastettu.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 1000 metrin etäisyydelle kohteen eteläpuolelle. Kohde ei vaaranna hankkeen toteutussa.

11 Kuvailutiedot, <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

12 Okkonen, teoksen liite CD-rom, kohdekuvaus Kannus Lautakodankangas sivuilla 4-5.

Kuvat 4-5. Lautakodankankaan asuinpaikkavalleja. Kuvat Hans-Peter Schulz 2005.

Kartta 10. Lautakodankankaan asuinpaikkapinnan ja kivirakenteiden sijainti.

5. LAUTAKODANKANGAS 2

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	ei määritelty
<i>Ajoitus tarkka:</i>	kivikautinen
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	1
	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 18,7 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-5-45

<i>Koordinaatit:</i>	P: 7107559 I: 354339
	P (YKJ): 7110537 I (YKJ): 3354453

koord.selite: Z n. 55 m mpy
peruskartalle merkitty muinaisjäännös

Aiemmat tutkimukset: Jari Okkonen
2005 Hans-Peter Schuz

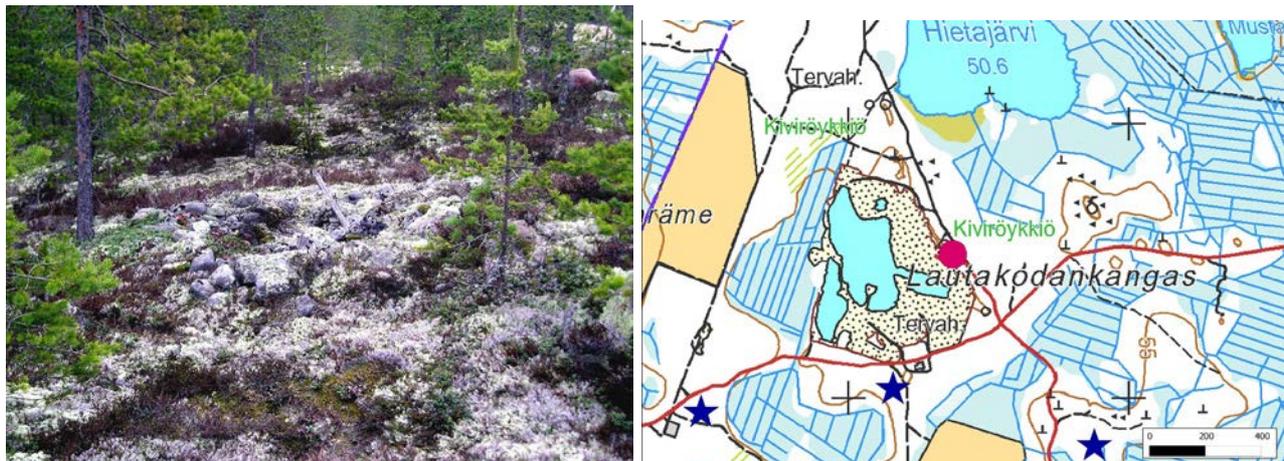
Inventointimenetelmät: ei tarkastettu

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä, Järventieltä Hietajärvelle johtavan metsätien varrella kivikkoisella harjanteella yli puolikilometriä halkaisijaltaan olevan sorakuopan itäreunalla.

Kuvaus: Paikalla on n. 4 m halkaisijaltaan oleva asuinpaikkavalli hiekkamaassa. Välittömästi kaakkoispuolelta sorakuopan reunasta suppealta alueelta on havaittu runsaasti palaneita kiviä ja kvartsi-iskoksia.¹³

2012: Lähistölle ei ole suunnitteilla tuulivoimaloita. Kohdetta ei tarkastettu.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 500 metrin etäisyydelle etelälounaaseen. Kohde ei vaarannu hankkeen toteutuessa.

Kuva 6. Kohteen kivirakenne. Kuva Hans-Peter Schulz 2005. **Kartta 11.** Lautakodankangas 2, sijainti.

¹³ Okkonen, teoksen liite CD-rom, kohdekuvaus Kannus Lautakodankangas sivuilla 4-5.

6. LINNANKANGAS

Mj-rekisteri:	217010016
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	ei määritelty
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kivikautinen
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	7
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 17,2 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-7-19
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7106786 I: 350481 P (YKJ): 7109764 I (YKJ): 3350593 Z n. 55-57,5 m mpy
<i>koord.selite:</i>	Museoviraston rekisteriportaalin mukaan
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	Jari Okkonen 2005 Hans-Peter Schulz
<i>Inventointimenetelmät:</i>	ei tarkastettu

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä, n. 750 m Järventiestä pohjoiseen, moreeni-mäen laella. Peruskartalle paikka on nimetty Kulonevankankaaksi. Linnankangas-niminen mäki sijaitsee puolestaan kohteen luoteispuolella.

Kuvaus: Paikalla on seitsemän kivirakennetta; asuinpaikkavalleja, rökkiömäisiä keskuskuopparakenteita ja rakkakuoppia. Kankaan eteläosasta on löytynyt vuonna 1950 pohjalainen tasataltta. Löytökohta on rökkiöistä lounaaseen.¹⁴

2012: Lähistölle ei ole suunnitteilla tuulivoimaloita. Kohdetta ei tarkastettu.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 850 metrin etäisyydelle pohjoiskoilliseen ja huoltotie yli 500 metrin etäisyydelle pohjoispuolelle. Kohde ei vaarannu hankkeen toteutuessa.

Kuva 7. Linnankankaan kuoppia kivikossa. Kuva Hans-Peter Schulz 2005.

¹⁴ Okkonen, teoksen liite CD-rom, kohdekuvaus Kannus Linnankangas sivuilla 7-8 ja Hans-Peter Schulz, tarkastus 2005.

7. MUSTOLANHAUTA

Mj-rekisteri:	<i>uusi kohde</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	kivirakenteet
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	röykkiöt
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kivikautinen
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	5
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kalajoen kirkosta noin 26,3 km eteläkaakkoon
<i>Tila:</i>	208-893-10-1
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7103315 I: 358519 P (YKJ): 7106292 I (YKJ): 3358634 Z n. 85 m mpy
<i>koord.selite:</i>	GPS-mittaus, rakenne 1 (kehäröykkiö)
rakenne 1	P (YKJ): 7106292 I (YKJ): 3358634
rakenne 2	P (YKJ): 7106297 I (YKJ): 3358630
rakenne 3	P (YKJ): 7106297 I (YKJ): 3358632
rakenne 4	P (YKJ): 7106291 I (YKJ): 3358636
<i>rajaus:</i>	(kkj 3)
R1	P (YKJ): 7106303 I (YKJ): 3358632
R2	P (YKJ): 7106289 I (YKJ): 3358647
R3	P (YKJ): 7106285 I (YKJ): 3358635
R4	P (YKJ): 7106297 I (YKJ): 3358622
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi

Maastotiedot: Kannuksen Korvenkylästä n. 3,5 km kaakkoon, kaakkois-luoteissuuntaisen n. 0,5 km pitkän kaakkois-luoteissuuntaisen kivikkoisen moreenimäen korkeimmalla kohdalla pienessä rakassa. Puusto on nuorta mäntymetsää.

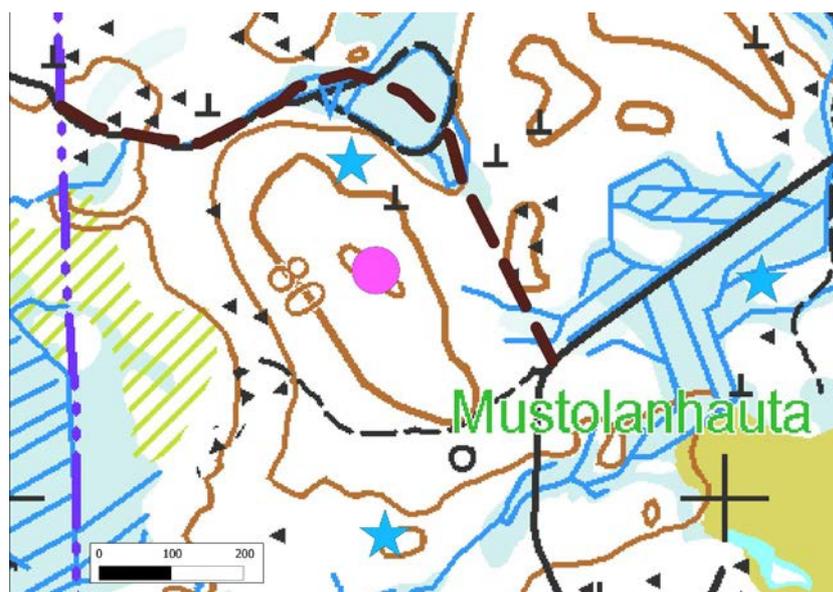
Kuvaus: Kohteessa on viisi kivirakennetta n. 20 m halkaisijaltaan olevassa rakassa. Muodostelmat sijaitsevat mäen laen suuntaisesti rivissä. Suurin röykkiömäinen rakenne 1 (kehäröykkiö) on muodoltaan soikeahko ja n. 8 m halkaisijaltaan. Reunoilla on valli ja keskustassa rakenteeseen kuuluva iso kuoppa, jota on kaiveltu melko lähihistoriassa. Muut kohteen muodostelmat ovat rakkakuoppia. Ne ovat halkaisijoiltaan n. 3-4 m. Kaksi kuoppaa sijaitsee röykkiömäisen rakenteen luoteispuolella ja kaksi sen kaakkoispuolella.

Kankaan alue käytiin läpi ja samoin eteläpuolinen palsta, missä on suoritettu avohakkuu ja metsänaurasta. Kohteen länsipuolinen rinne on erittäin kivikkoista. Tarkastuksessa ei löytynyt maanpinnalla havaittavia rakenteita eikä metsänaurastusta viitteitä esihistoriallisesta toiminnasta. Jossakin kivirakenteiden läheisyydessä on saattanut olla kivikautinen leiripaikka. Merenrantasidonnaisena kohde voisi ajoittua mesoliittisen ajan loppuun.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 150 metrin etäisyydelle pohjoiseen ja tielinjaus n. 150 metrin etäisyydelle itään. Kohde ei vaaranna hankkeen toteutuessa.

Kuva 8. Kohteen selvärakenteisen muinaisjäännös rakenne no. 1 kuvattuna kaakosta.

Kartta 14. Rakenteiden sijainti merkitty punaisella pisteellä, tähti; tuulivoimala, ruskea katkoviiva; tielinjaus.

8. YMMYRÄISKANGAS

Mj-rekisteri:**217010032**

<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	asuinpaikat
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	ei määritelty
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kivikautinen
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	241310 Mutkalampi
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 17,7 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-405-12-23

<i>Koordinaatit:</i>	P: 7106880 I: 352969 P (YKJ): 7109857 I (YKJ): 3353081 Z n. 50 m mpy
<i>koord.selite:</i>	Museoviraston rekisteriportaalin mukaan

<i>rajaus:</i>	(kkj 3)
R1	P (YKJ): 7109837 I (YKJ): 3353177
R2	P (YKJ): 7109785 I (YKJ): 3353173
R3	P (YKJ): 7109836 I (YKJ): 3353069
R4	P (YKJ): 7109869 I (YKJ): 3353077

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	1992 Mika Sarkkinen inventointi
<i>Aiemmat löydöt:</i>	KM: 27289 kvartsia

<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi, koepistot
-------------------------------	------------------------------

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylästä n. 1,5 km koilliseen Järventien varrella, tien eteläpuolella loivasti etelään viettävällä hiekkakankaalla Murhakorpi-nimiselle rämeen reunalla. Kohteen luoteispuolella on kivikkoisen Ymmyräiskankaan mäki.

Kuvaus:

1992: "Alue on hakattu ja äestetty yhden palstan alueelta (rek.no.12:23). Kohde sijaitsee kankaan eteläsyryllä, ojitetun Murhakorpi-nimisen suon laidalla, Lautakodankankaalle johtavan metsätien eteläpuolella. Alueen osin jo umpeutuneista äestysurista löytyi muutamia kvartsi-isokoksia. Maaperä on muutoin lähes kivetöntä, eikä kvartsia näyttänyt esiintyvän luontaisesti. Längisemmän löytöpaikan vieressä oli havaittavissa ohut kulttuurikerros. Siitä jatkuuko asuinpaikka hakkaamattoman palstan (31:15) puolelle ei saatu selvyyttä. Palanutta kiveä ei alueelta tavattu."¹⁵

2012: Nykyisin paikalla kasvaa nuorta mäntymetsää ja äestysurat ovat kasvaneet umpeen. Vuoden 1992 löytöalueen pohjoispuolelle tehtiin muutamia lapionpistoja, joista ei tullut esiin kulttuurimaata. Kohteesta itään avonaisina olleet tien reunamat tarkastettiin n. 100 metrin matkalla. Järventien pohjoispuolelle Ymmyräiskankaan alaosaan oli kaivettu tiensuuntainen metsäoja, jonka leikkaus ja reunoja käytiin läpi. Järventiellä ja sen reunamilla esiintyi kvartsia, jotka ovat joutuneet paikalle tiemurskeen mukana. Havaintojen perusteella asuinpaikka ei jatku Järventien pohjoispuolelle.

¹⁵ Mika Sarkkinen, Kälviä, Kannus, Lohtaja, Kalajoki ja Alavieska - Kertomus Imatran Voima Oy:n voimalinjan Ventusneva-Pyhäkoski eteläosan inventoinnista 1992. Kohdekuvaus ja karttaote s. 39-40 Ymmyräiskangas. Kopio raportista Pohjois-Pohjanmaan Museossa ja Museoviraston arkistossa.

Kohteen nimi on muutettu luoteispuolella sijaitsevan mäen nimen mukaan Ymmyräiskankaaksi.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 500 metrin etäisyydelle kohteen itäpuolelle. Tämän toteutuessa kohde ei vaarannu. Kohteen rajausta on arvioitu vuoden 1992 ja nyt tehtyjen inventointilöytöjen ja -havaintojen perusteella.

Kuva 9. Ymmyräiskankaan asuinpaikka sijaitsee tien oikealla puolella. Kuva lännestä.

Kartta 15. Asuinpaikan rajausta punaisella, vuoden 1992 kvartsihavainnot merkitty pisteillä, tähti; tuulivoimala.

9. VÄÄRÄNIITYNMÄKI

Mj-rekisteri:	217010017
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	kivirakenteet
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	röykkiöt
<i>Ajoitus yleinen:</i>	ajoittamaton
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ei määritelty
<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
Paikkatiedot:	
<i>Karttalehti:</i>	241310 Mutkalampi
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 17,9 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-6-22
<i>Koordinaatit:</i>	P: 7107539 I: 350888 P (YKJ): 7110516 I (YKJ): 3350999 Z n. 45,50 m mpy
<i>koord.selite:</i>	Museoviraston rekisteriportaalin mukaan
<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	1980 Markus Hiekkänen inventointi Jari Okkonen
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä tasaisten peltojen ympäröimän jyrkkärinteisen n. 100 m halkaisijaltaan olevan moreenimäen laella. Paikalla kasvaa kuusi-mäntymetsää.

Kuvaus:

1980: "Vääräniitynmäki on peltojen ympäröimä metsäsaareke Mutkalammin kylästä pohjoisluoteeseen. Mäestä noin 200 m länteen kulkee Mutkalammin kylästä Pohjannevalle johtava tie. Mäen laella on noin 5 x 4 m kokoinen röykkiö, jonka korkeus on noin 50 cm. Röykkiön länsiosassa on noin 1 x 1 metrin laajuinen kuoppa."¹⁶

2012: Kohteessa on n. n. 5 m halkaisijaltaan soikeahkon muotoinen röykkiö. Keskellä on kuoppa. Pinnalla kasvaa sammalta ja puolukkaa. Kohde näytti olevan ennallaan edellisiin inventointeihin nähden. Rakenne on tulkittavissa lähinnä säilytyspurnuksi.

Ehdotus suoja-alueeksi: 2 m reunoista. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 300 metrin etäisyydelle pohjoiseen. Kohde ei vaarannu hankkeen toteutuessa.

Kuva 10. Kohteen röykkiö nähtynä idästä.

Kartta 16. Vääräniitynmäki.

16 Kuvailutiedot, <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Ajoittamattomat muinaisjännökset

10. RIITAHARJU

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjännös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	kivirakenteet
<i>Ajoitus yleinen:</i>	rakkakuopat
<i>Ajoitus tarkka:</i>	ajoittamaton
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	4
	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kalajoen kirkosta noin 29 km eteläkaakkoon
<i>Tila:</i>	208-415-7-72

Koordinaatit:

P: 7101323 I: 359778
P (YKJ): 7104299 I (YKJ): 3359894
Z n. 85,50 m mpy

koord.selite:

läntisin kuoppa

rajaus:

(kkj 3)

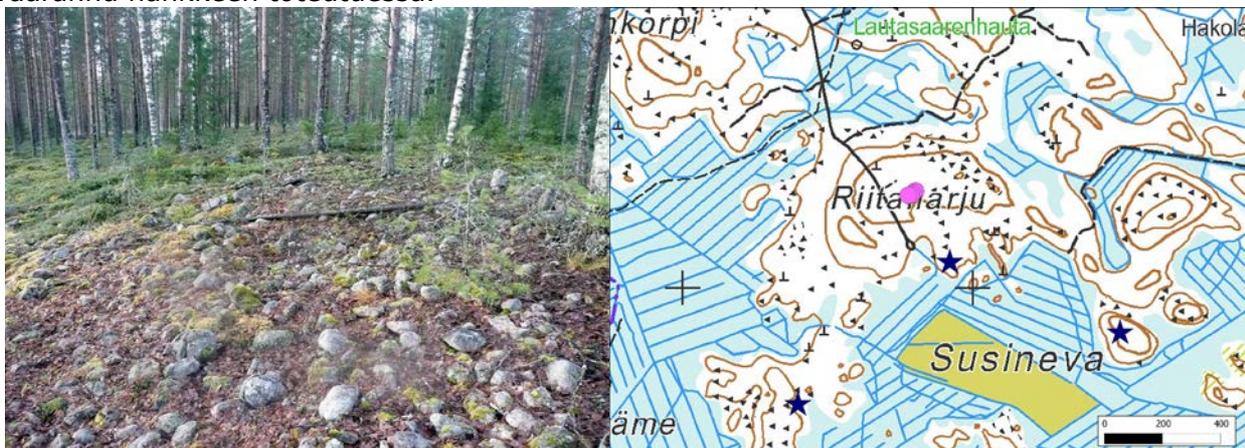
R1	P (YKJ):7104300	I (YKJ):3359889
R2	P (YKJ):7104318	I (YKJ):3359920
R3	P (YKJ):7104311	I (YKJ):3359924
R4	P (YKJ):7104292	I (YKJ):3359894

Inventointimenetelmät:

pintahavainnointi

Maastotiedot: Kalajoen eteläosassa Riitaharjun korkeimmalla kohdalla, jyrkästi etelään laskevan rinteän reunalla rakassa. Riitaharju on n. 600 m pitkä itä-länsisuuntainen kivikkoinen mäki, itäosiltaan enimmäkseen louhikkoinen. Paikalla kasvaa nuorta sekametsää.

Kuvaus: Kohteessa on rinteensuuntaisesti rivissä neljä n. 1,5-2 m halkaisijaltaan olevaa matalaa rakkakuoppaa. Kuopista läntisin on rakenteeltaan selvin ja siinä on hahmotettavissa reunoilla vallia. Vajaan 10 metrin etäisyydeltä läntisemmästä rakkakuopasta länteen havaittiin yksi n. 15 cm halkaisijaltaan oleva kvartsikappale. **Ehdotus suoja-alueeksi:** Rajauksen mukaan. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 250 metrin etäisyydelle etelään. Kohde ei vaaranna hankkeen toteutusta.

Kuva 11. Riitaharjun läntisin kuoppa no. 1 kuvattuna idästä.

Kartta 17. Riitaharjun kuoppien sijainti, tähti; tuulivoimala.

Historialliset muinaisjännökset

11. ALAVAINIO

Mj-rekisteri:

1000016001

Laji: kiinteä muinaisjännös
Mj-tyyppi: asuinpaikat
Tyyppin tarkenne: talonpohjat
Ajoitus yleinen: historiallinen, 1800-1900-luku
Ajoitus tarkka: ei määritelty
Lukumäärä: 12
Rauhoitusluokkaehdotus: 2

Paikkatiedot:

Karttalehti: 243101 Pahkamaa
Etäisyystieto: Kannuksen kirkosta noin 20 km koilliseen
Tila: 217-402-3-4

Koordinaatit:

P : 7107896 I : 357477
 P (YKJ): 7110874 I (YKJ): 3357592

koord.selite:

GPS-mittaus, rakenne 1, rakennuksen kivijalan luoteisnurkka

peltoröykkiö 1	P (YKJ): 7110807	I (YKJ): 3357581
peltoröykkiö 2	P (YKJ): 7110801	I (YKJ): 3357593
peltoröykkiö 3	P (YKJ): 7110801	I (YKJ): 3357594
peltoröykkiö 4	P (YKJ): 7110815	I (YKJ): 3357600
peltoröykkiö 5	P (YKJ): 7110838	I (YKJ): 3357598
peltoröykkiö 6	P (YKJ): 7110836	I (YKJ): 3357587
peltoröykkiö 7	P (YKJ): 7110816	I (YKJ): 3357589
rakennuksenpohja 2	P (YKJ): 7110850	I (YKJ): 3357559
kellari 1	P (YKJ): 7110856	I (YKJ): 3357589
kellari 2	P (YKJ): 7110838	I (YKJ): 3357604
kivialaita itäpää	P (YKJ): 7110882	I (YKJ): 3357621
kivialaita länsipää	P (YKJ): 7110874	I (YKJ): 3357598

rajaus:

(kkj 3)

R1 P (YKJ): 7110823 I (YKJ): 3357557
 R2 P (YKJ): 7110787 I (YKJ): 3357596
 R3 P (YKJ): 7110887 I (YKJ): 3357626
 R4 P (YKJ): 7110867 I (YKJ): 3357554

Aiemmat tutkimukset:

2010 Pirkko Järvelä ja Lauri Skantsi

Inventointimenetelmät:

pintahavainnointi, kairaus

Maastotiedot: Kohde sijaitsee noin 6 km Kannuksen Mutkalammin kylästä itäkoilliseen ja Kannuksen ja Kalajoen lääninrajasta n. 450 m länteen.

Kuvaus:

2010: "Kohde sijaitsee pohjoiseen viettävän mäen päällä, avohakkuualueella. Alue on kuivahkoa hiekkapohjaista kangasta, jonka kasvillisuus on kuitenkin varsin rehevää johtuen varmaankin paikalla olleesta asutuksesta. Kohteen länsipuolella kulkee metsäautotie ja itäpuolella noin puolen kilometrin päässä on lääninraja. Paikalla on rakennuksen kivijalka, jonka mitat ovat noin 8 x 7 metriä. Kivijalka on rakennettu lohkotuista ja poratuista kivistä, minkä perusteella voi päätellä että se ei ole 1700-luvun puoliväliä vanhempi. Aivan perustusten vierestä oli kaadettu puu, jonka ikä oli noin 80 vuotta. Perustus oli pahasti oksien peitossa, eikä sitä tutkittu käynnillä sen tarkemmin. Perustusten itäpuolella on noin 15 metriä pitkän kivialaidan jäänteet. Noin kymmenen metrin päässä perustusten lounaispuolella on noin

neljän metrin läpimittainen kuopanne, jonka reunoilla on ladottu kiviä. Perustuksesta noin 40 metriä länteen löytyi toisenkin rakennuksen perustuksen jäänteet. Sen läpimitta on noin 7 metriä ja se on rakennettu luonnonkivistä. Perustuksen päällä ja lähiympäristössä kasvaa tiheästi puita ja kasvillisuutta, eikä se ole välittömässä vaarassa joutua metsänmuokkauksen jalkoihin.”

2012: Kohde oli ennallaan edelliseen tarkastukseen nähden. Vuonna 2010 havaittu kuopanne on tulkittavissa kellarin pohjaksi. Aikaisempien havaintojen lisäksi paikannettiin rakennuksen kivijalan (rakenne 1) eteläpuolelta yksi kellarin pohja ja seitsemän n. 3-5 m halkaisijaltaan ja n. 50 cm korkeudeltaan olevaa peltoröykkiötä. Rakennuksen pohja 1 oli paksun lahoavan hakkuujätekerroksen peitossa eikä sen tarkempi tutkiminen ollut mahdollista. Rakennuksen pohja 2:n funktio ei selvinnyt. Peltoröykkiöiden eteläpuolella varttunutta kuusimetsää kasvavalla alueella tehtiin kairausta. Peitekasvillisuuden ja turpeen alla esiintyi värjäätynyttä maata ja ruskeaa tummaa hiekkaa, joka on merkki vanhasta peltokerroksesta.

Historiallinen tausta: Alueelle on merkitty talo tai torppa vuodelta 1865 peräisin olevalle kartalle. Eteläpuolella sijaitsi kaksi torppaa. Vuoden 1953 peruskartalle paikalle on merkitty niitty tai laidun, n. 700 m kohteen eteläpuolella sijaitsi Ylikankaan tila peltoineen.

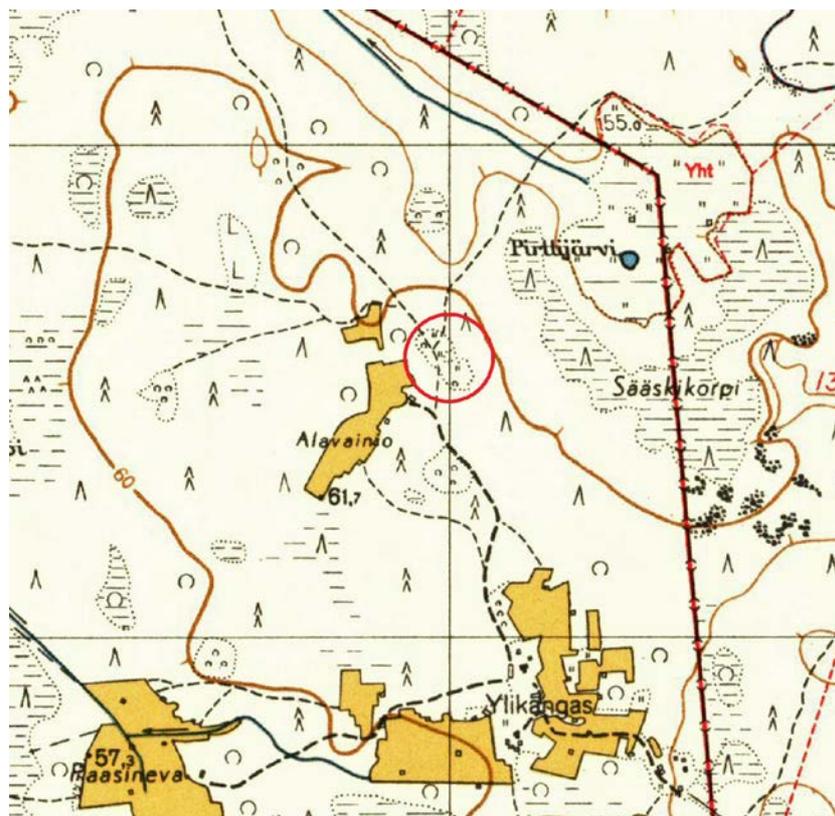
Ehdotus suoja-alueeksi: Rajauksen mukaisesti. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 400 m:n etäisyydelle etelään. Mahdollisen huoltotien rakentamisen vaiheessa nykyisen länsipuolella kulkevan metsätien linjaukselle kohde voi vaarantua.

Kuva 12. Rakenne 1, rakennuksen kivijalka kuvattuna luoteesta.

Kartta 18. Alavainion kohde on polkujen risteyskohdassa torpan paikkoja osoittavien T-kirjainten yläpuolella. Pitäjänraja on kulkenut jokseenkin samoin kuin nykyinen Kannuksen ja Kalajoen raja. Ote vuodelta 1865 peräisin olevasta Kalmbergin kartastosta, http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_6903

Kartta 19. Alavainion kohde ympäröitynä 1953 peruskarttapohjalle. Paikalla sijaisi niitty/laidun. Maanmittauslaitoksen arkisto.

Kartta 20. Alavainion kohde rajattuna. Rakenteet: 1-2. Rakennuksen kivijalka 3. Kiviaita, kellarit merkitty neliöllä ja peltoröykkiöt vihr. piste.

12. ITÄMAA

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus tarkka:</i>	historiallinen
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	1
	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	234203
<i>Etäisyystieto:</i>	Kalajoen kirkosta noin 31 km eteläkaakkoon
<i>Tila:</i>	208-415-7-74

Koordinaatit:

P: 7099087 I: 360313
P (YKJ): 7102062 I (YKJ): 3360429

koord.selite:

peruskartalle merkitty tervahauta

Aiemmat tutkimukset:

-

Inventointimenetelmät:

pintahavainnointi

Maastotiedot: Kalajoen eteläosassa n. 1 kilometri Kannuksen ja Kalajoen rajasta itään. Laajan Itämaan etelärinteiden alaosassa välittömästi metsätien pohjoispuolella. Tervahauta on merkitty peruskartalle.

Kuvaus: Kohteessa on n. 15 m halkaisijaltaan oleva tervahauta. Haudan eteläreuna ja kynä ovat leikkautuneet metsätietä tehtäessä. Mäen aluetta käytiin kattavasti läpi. Havainnot olivat n. 30 m tervahaudasta pohjoiseen sijaitsevat muutamat pienet maanottokuopat, jotka ovat ehkä syntyneet, kun maata on otettu haudan peittämiseen.

Ehdotus suoja-alueeksi: 2 m rakenteen reunoista. Lähin tuulivoimala on suunnitteilla yli puolenkilometrin etäisyydelle. Kohde ei vaaranna hankkeen toteutuessa.

Kartta 21. Itämaan tervahaudan sijainti.

13. LAUTAKODANKANGAS 3

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	kiukaanpohjat
<i>Ajoitus tarkka:</i>	historiallinen
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 18,5 km pohjoiskoilliseen
<i>Tila:</i>	217-402-5-43

<i>Koordinaatit:</i>	P: 7107278 I: 354521
	P (YKJ): 7110256 I (YKJ): 3354635

<i>koord.selite:</i>	GPS-mittaus, kiukaanpohja
----------------------	---------------------------

tervahauta	P (YKJ): 7110294 I (YKJ): 3354603
------------	-----------------------------------

<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi
-------------------------------	-------------------

Maastotiedot: Kannuksen Mutkalammin kylässä, Järventien ja Hietajärvelle johtavan metsätien risteyksessä. Luoteispuolella on yli puolikilometriä halkaisijaltaan olevan maa-ainesten ottoalue.

Kuvaus: Kohteessa on tervahauta ja kiukaanpohja. Kiukaanpohja on kooltaan n. 3 x 2 m. Maanpinnalla on näkyvissä isoja kiviä, keskustassa on hiekkaa ja pienempää kiveystä. Päällä kasvaa sammalta, jäkälää ja puolukkaa. Rakenteen kairauksessa todettiin itäreunalla hiiltä. Tervahauta sijaitsee kiukaasta 50 m luoteeseen. Se on ehjä ja halkaisijaltaan n. 15 m. Kiuas on voinut kuulua paikalla sijainneeseen tervapirttiin.

Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 400 metrin etäisyydelle lounaaseen. Mahdollisessa huoltotien rakentamisvaiheessa kohde voi vaarantua.

Kuva 13. Kiukaanpohja kuvattuna etelästä. Taustalla vasemmalla mäen päällä kohteen tervahauta.

Kuva 14. Tervahauta kuvattuna etelästä.

Kartta 22. Lautakodankangas 3, sijainti.

14. MUSTOLANHAUTA 2

Mj-rekisteri:

<i>Laji:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Mj-tyyppi:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Tyyppin tarkenne:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus tarkka:</i>	historiallinen
<i>Lukumäärä:</i>	ei määritelty
<i>Rauhoitusluokkaehdotus:</i>	2
	2

Paikkatiedot:

<i>Karttalehti:</i>	243101 Pahkamaa
<i>Etäisyystieto:</i>	Kannuksen kirkosta noin 16,7 km koilliseen
<i>Tila:</i>	208-415-10-37

<i>Koordinaatit:</i>	P: 7103059 I: 358637
	P (YKJ): 7106036 I (YKJ): 3358752

koord.selite: peruskartalle merkitty tervahauta (tervahauta 1)

tervahauta 2 P (YKJ): 7106042 I (YKJ): 3358828

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnointi, kairaus

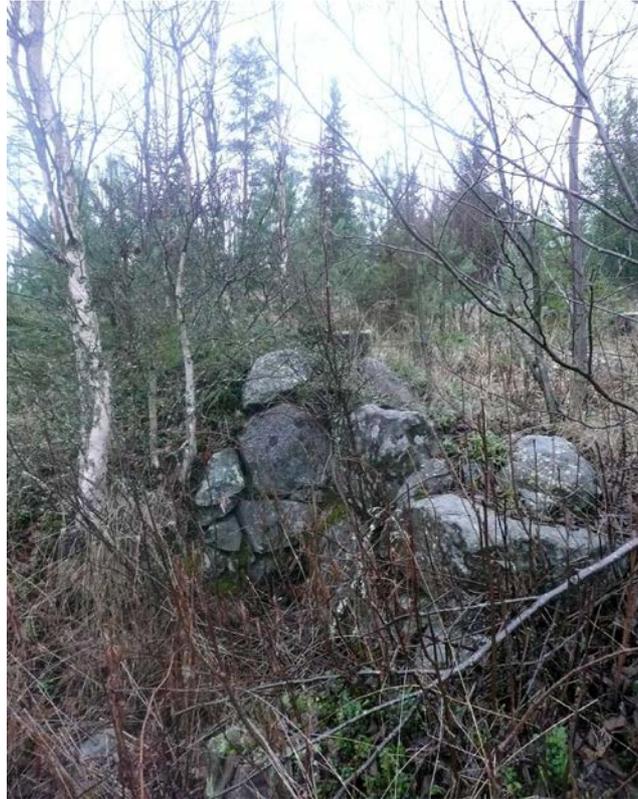
Maastotiedot: Kannuksen Korvenkylästä n. 3,5 km kaakkoon Honkirämeen ja Taka-Hakorämeen välissä sijaitsevan kivikkoisen kankaan etelään laskevalla rinteellä, metsätiestä n. 30 ja 100 m länteen. Kangas on avohakattu ja metsäaurattu.

Kuvaus: Kohteessa on kaksi tervahautaa, joista läntisempi on merkitty peruskartalle nimellä Mustolanhauta. Tämä tervahauta on n. 15 m halkaisijaltaan. Pinta oli tarkastushetkellä kauttaaltaan heinän peitossa, minkä takia kohdetta oli vaikea havaita maastossa. Itäisempi hauta no. 2 sijaitsee jyrkästi etelään laskevan rinteiden reunalla. Se on pohja-alaltaan suorakaiteen muotoinen ja n. 10 m halkaisijaltaan, reunoilla ja kynässä on selvärakenteinen kiviperustus.

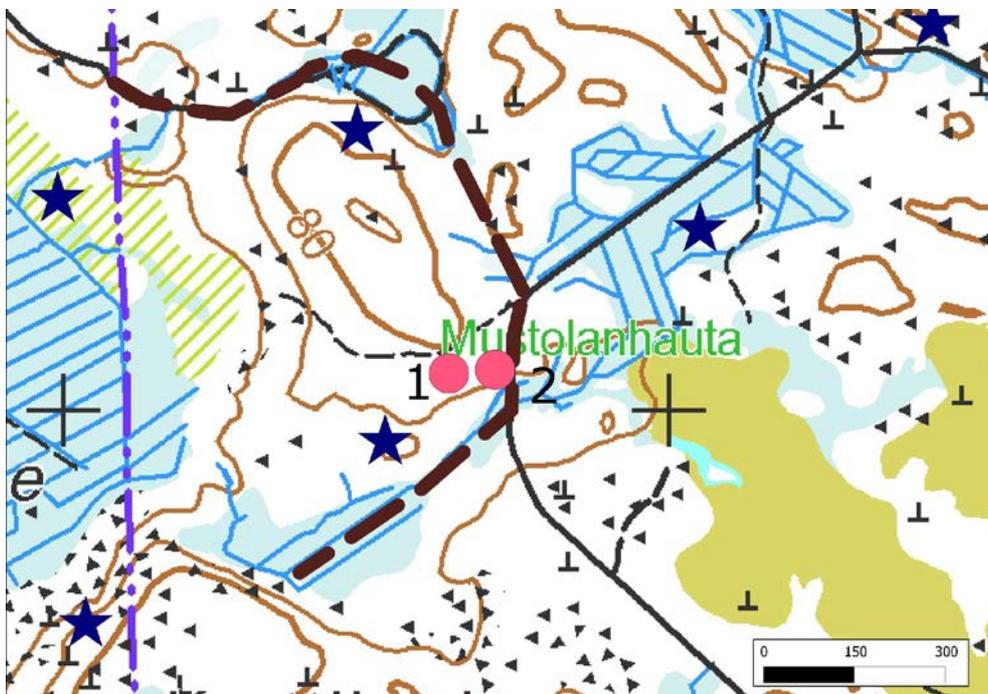
Ehdotus suoja-alueeksi: Lähin tuulivoimala on suunnitteilla n. 150 metrin etäisyydelle lounaaseen ja huoltotie nykyisen itäpuolella kulkevan metsätien kohdalle. Kohde voi vaarantua hankkeen toteutuessa.

Kuvat 15-16. Kasvillisuuden peittämä tervahauta 1. Kuva luoteesta. Tervahauta 2 kaakosta.

Kuva 17. Tervahauta 2. Reunan rakennetta.

Kartta 23. Mustolanhauta 2. Tervahaudat 1 ja 2, tähti; tuulivoimala, katkoviiva; tielinjaus.

7. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto:

Maanmittauslaitoksen arkisto. Peruskartta Pahkamaa. 1953.

Sarkkinen Mika, "KÄLVIÄ, KANNUS, LOHTAJA, KALAJOKI JA ALAVIESKA - Kertomus Imatran Voima Oy:n voimalinjan Ventusneva-Pyhäkoski eteläosan inventoinnista 1992". Kopio Pohjois-Pohjanmaan Museossa.

Svenska krigsarkivet. Ruotsin sota-arkiston kartat. Mikrofilmirullat. Oulun yliopiston historian laitoksen mikrofilmikokoelmat.

Kirjallisuus:

Luukko Armas, Suur-Lohtajan historia vuoteen 1809. Suur-Lohtajan historia I. 1957.

Virrankoski Pentti, Eräkausi ja keskiaika. Suur-Kalajoen historia I. 1956.

Elektroninen aineisto:

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto; <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181430>

<http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0905/0905.2035.pdf>, Marianna Ridderstad, Jari Okkonen

<http://jultika oulu.fi/Record/isbn951-42-7170-x>, Okkonen Jari, Jättiläisen hautoja ja hirveitä kiviröykkiöitä – Pohjanmaan muinaisten kivirakennelmien arkeologiaa. Acta Universitatis Ouluensis Humaniora. B 52. 2003.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24249/2342%2003,%2006%20kannus.jpg>

http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_6865

http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_6903

Museovirasto: Kulttuuriympäristön rekisteriportaali:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Muu aineisto:

Schulz Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

Schulz Hans-Peter ja Itäpalo Jaana, Lestijokilaakson asutushistoria. CD-rom. Lestijärven kunta 2003. Julkaisematon.